

СЕКЦІЯ «МОДЕРНІЗАЦІЯ СКЛАДОВИХ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА РИЗИКИ

Білик І. П.,

здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету

Науковий керівник – **Мікуляк К.А.**, асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ ТА СПОСОБИ ЙОГО КОРИГУВАННЯ

На сьогодні державний борг України став одним із ключових факторів, що впливають на економічну стабільність нашої держави. Його значення особливо зросло під час повномасштабної війни: без зовнішньої фінансової підтримки країна не змогла б виконувати базові бюджетні функції, зокрема фінансувати оборону, соціальні виплати та гуманітарні програми. Водночас важливо усвідомлювати, що державний борг – це не лише порятунок у кризові часи, а й потенційна загроза, якщо він зростає без належного контролю.

За офіційними даними Міністерства фінансів України, станом на 31 серпня 2025 року державний та гарантований державою борг України становив 192,71 млрд дол. США, а саме: державний та гарантований державою зовнішній борг – 5989,86 млрд грн (75,34 % загальної суми державного та гарантованого державою боргу), або 145,17 млрд дол. США; державний та гарантований державою внутрішній борг – 1 961,43 млрд грн (24,66 %), або 47,54 млрд дол. США і з кожним місяцем ця сума зростає [1, 2, 3].

Структура боргу виглядає так: внутрішній борг – це гроші, які держава позичає у резидентів (через ОВДП), а зовнішній – це кредити, які Україна отримує від міжнародних фінансових організацій (МВФ, Світовий банк, ЄС), інших країн та ринків. Також борг поділяється на прямий (коли держава сама відповідає за погашення) та гарантований (взятий іншими суб'єктами, але під державні гарантії). Причини стрімкого зростання боргу очевидні: по-перше, хронічний дефіцит бюджету, по-друге, витрати на війну, по-третє, падіння виробництва, експорту та податкових надходжень. У 2024 р. понад 50 % видатків бюджету пішло саме на оборонні потреби. Крім того, війна коштує Україні цифри, які викликають тривогу, але й пояснює, чому країна так залежна від зовнішньої допомоги. Водночас із боргом приходять і серйозні ризики. У 2024 р. витрати на обслуговування боргу склали понад 16 % державного бюджету, що обмежує можливості для фінансування медицини, освіти чи розвитку економіки. За оцінкою МВФ, державний борг України може перевищити 110 % ВВП у 2025 р., що створює додаткове навантаження на державу, особливо в умовах, коли зростає залежність від іноземних кредиторів і є ризик втрати фінансової незалежності [4, 5]. Крім того, зовнішнє фінансування зазвичай супроводжується вимогами: наприклад, МВФ часто наполягає на проведенні структурних реформ, які не завжди сприймаються

позитивно всередині країни. Ще один важливий валютний ризик: більшість боргу номінована в доларах і євро, тому девальвація гривні автоматично збільшує вартість обслуговування боргу у гривневому еквіваленті.

Попри все це, держава має досвід виходу з критичних ситуацій. Наприклад, у 2015 р. Україна успішно провела реструктуризацію єврооблігацій, завдяки чому вдалося уникнути дефолту. Схожі кроки плануються і в 2025–2026 роках: йдеться про можливе відтермінування платежів або зміни умов погашення зовнішнього боргу [4, 5]. Ще один ефективний напрям – оптимізація бюджетної політики. Україні необхідно скорочувати неефективні витрати, боротися з тіньовою економікою та вдосконалювати систему адміністрування податків. Важливо також орієнтуватися на пільгові кредити з низькими відсотками та тривалим терміном повернення, а ще краще – на гранти, які не потрібно повертати. За даними експертів, кожні +1% до ВВП дають можливість знизити боргове навантаження на 1,5-2%, що можна досягти через підтримку підприємництва, інвестицій, відновлення експорту та інноваційні реформи. Важливим є також керування валютними ризиками: частину боргу можна переводити у гривню або страхувати від коливань валют за допомогою фінансових інструментів.

Отже, державний борг України є важливим інструментом фінансової політики, однак його ефективність залежить від здатності держави підтримувати боргову стійкість і раціонально управляти запозиченнями. Зростання боргового навантаження, спричинене економічною нестабільністю та воєнними умовами, потребує комплексних підходів до коригування державного боргу. Оптимізація структури запозичень, реструктуризація зобов'язань, посилення контролю за бюджетним дефіцитом, стимулювання економічного зростання та розширення співпраці з міжнародними партнерами дозволяють зменшити ризики для фінансової системи. Успішне поєднання цих заходів створює передумови для поступового зниження боргового тиску та забезпечення довгострокової макроекономічної стабільності країни.

Список використаних джерел:

1. Державний борг та гарантований державою борг. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovaniy-derzhavju-borg>.
2. Україна успішно завершила реструктуризацію державного та гарантованого державою боргу на суму 15 млрд. дол. США. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/news/ukraina-uspishno-zavershyla-restrukturyzatsiiu-derzhavnoho-ta-harantovanoho-derzhavoiu-borhu-na-sumu—mlrd-dol-ssha>.
3. Зерницька К.О., Мікуляк К.А., Добровольський А.В. Аналіз державного боргу України. Трансформація фінансової системи України: тенденції та перспективи розвитку: матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції, 23–24 листопада 2023 р. С. 15-17.

4. Державний борг України сягнув 92% ВВП – оцінка Forbes. URL: <https://forbes.ua/news/derzhavniy-borg-ukraini-syagnuv-92-vvp-otsinka-forbes-09012025-26148>.

5. Ukraine's total public debt to increase to 110% of GDP in 2025 – прогноз МВФ. URL: <https://english.nv.ua/amp/ukraine-s-total-public-debt-to-increase-to-110-of-gdp-in-2025-50509201.html>.